

u situacijama predviđenim Zakonom o deviznom poslovanju i provedbenim propisima, poznaje i dozvoljava ugovorne odnose u kojima je kao sredstvo plaćanja strana valuta. Prema tome, moguć je nastanak sporova iz takvih ugovornih odnosa, pa privredni sudovi osnovano donose presude koje glase na stranu valutu, ako je takva valuta ugovorena među strankama, te ako je predmetni pravni posao zaključen u skladu s pozitivnopravnim propisima o deviznom poslovanju.

K.T.

SUDSKI ODBOR TAJNOG
SAVJETA, London

Presuda od 5.XI 1975.

Wallem Shipping (Hong Kong) Ltd.
and Telfair Shipping Corporation
c/a vlasnika broda "Philippine
Admiral"

Vijeće: Lord Cross of Chelsea, Lord Simon of Glaisdale,
Lord Salmon, Lord Fraser of Tullybelton i
Sir Thaddeus McCarthy

Imunitet stranog suverena - Državni trgovački brod nema imunitet od obalne sudbenosti - Primjena načela Bruxelleske konvencije o imunitetu državnih brodova od 1926. (o restriktivnom imunitetu) može se primijeniti i u engleskom pravu i to je u skladu s Evropskom konvencijom o imunitetu suverena od 1972.

Filipinska vlada je na temelju ugovora s japanskom vladom na ime reparacija prihvatila izgradnju trgovačkih brodova u vrijednosti od 500 milijuna dolara. Na temelju zakona filipinska vlada je tako dobivene brodove prepuštala privatnim poduzećima, pa je tako i konkretni brod "Philippine Admiral", prodan uz pactum reservati dominii Liberation Steamship Company u Manili. Ovo poduzeće je imalo vršiti obročne otplate, a do kraja obročnih otplata brod je ostajao u vlasništvu filipinske države pa je i u upisniku brodova uknjižena komisija za reparacije te država kao vlasnik. Brod je u Hong Kongu zaustavljen radi tražbina, i to tvrtke Telfair radi neispunjenja brodarskog ugovora, a tvrtke Wallem radi dobave namirnica brodu i radi izdataka za brod u postupku in rem. Tužena Liberation se pojavila u samim parnicama, ali kada je 4.VI 1973. brod

zaustavljen nije ništa poduzela da se brod oslobodi. Uslijed toga je pokrenut postupak za ovršnu javnu dražbu broda 8.X 1973, pa je Komisija za reparacije Republike Filipina 10.X 1973. zatražila da joj se brod vrati u posjed jer da na to ima pravo prema ugovoru s kupcem i da se stave van snage sve odredbe o ovrsi, jer Republika Filipina ima suvereni imunitet i taj brod, budući da je dobiven iz reparacija, nije trgovački brod. (Pobliže činjenično stanje v. u prikazu rješidbe Vrhovnog suda u Hong Kongu od 26.IV 1974. u ovome periodiku br.65/1975, str.55.)

Prvostepeni sud je prihvatio prigovor suverenog imuniteta iako je odbio shvaćanje da bi konkretni brod bio netrgovački, jer je on bio stalno upotrebljavan kao trgovački brod. Kod toga je prvostepeni sudac (Briggs C.J.) smatrao da se mora držati precedenta "Porto Alexandre" (1920), a da činjenica što vlada po ugovoru ima pravo na posjed broda dostaje, te da nije potrebno za priznanje imuniteta ni da je brod u vladinom posjedu ni da je javni brod. Drugostepeni sud je u Hong Kongu u punom vijeću zauzeo suprotno meritorno stajalište i prihvaćajući da se radi o trgovačkom brodu izrekao da se na ovaj slučaj ne može primijeniti "Porto Alexandre" (1920) jer se u potonjem slučaju portugalska vlada nalazila u posjedu broda, nego da treba primijeniti američki precedent "Republic of Mexico v. Hoffman" (1945) u kojem nije priznat prigovor suverenog imuniteta, jer je doduše meksička vlada bila vlasnik broda ali se on nalazio u posjedu naručitelja u brodarskom ugovoru. Činjenica da je filipinska vlada imala pravo na reposesiju broda nije odlučna za prihvaćanje prigovora suverenog imuniteta. Nakon toga je filipinska vlada polaganjem jamčevine oslobodila brod i uložila žalbu na Sudski odbor Tajnog savjeta u Londonu.

Sudski odbor Tajnog savjeta je na usta Lorda Crossa of Chelsea potvrdio drugostepenu presudu i to iz slijedećih bitnih razloga:

Prvi slučaj u kojem je rješavano o suverenom imunitetu bio je "The Schooner Exchange" (1812. u SAD) kada je priznat imunitet, jer se radilo o brodu koji je bio ratni brod. U tom slučaju se nije riješilo pitanje što bi bilo da je brod bio upotrebljavan u trgovačke svrhe. U slučaju "The Charkieh" (1873) Sir Robert Phillimore nije priznao prigovor suverenog imuniteta jer se radilo o trgovačkom brodu (ali i stoga jer je smatrao da egipatski kediv nije suveren). U "The Parlement Belge" (1879), je prvostepeni

sudac Sir Robert Phillimore odbio prigovor suverenog imuniteta smatrajući da se radi o brodu u trgovačkoj službi, ali je Apelacioni sud (na usta Lorda Justicea Bretta) prihvatio prigovor suverenog imuniteta iz razloga što se stranog suverena ne može tužiti in personam i što se ne može tužiti niti in rem kada se radi o brodu u javnoj službi, kako je to u tom slučaju doista i bilo (poštanski brod). Po mišljenju Sudskog odbora pogrešno se uzimalo da "The Parlement Belge" obuhvaća i brodove u trgovačkoj službi. Nakon toga Sudski odbor citira slučajeve u kojima je kod tužbi in personam uvažen prigovor suverenog imuniteta. Izuzeci od tog pravila su parnice oko nekretnina na području domaće sudbenosti i kod trustova u kojima je strani suveren interesiran. Ima nekoliko slučajeva koji se ne odnose na u ovom sporu pokrenuta pitanja (i to "The Scotia", 1903, "The Jassy", 1906, "The Gagara" 1919), nego prvi slučaj na koji se treba osvrnuti je "The Porto Alexandre" (1920). Radilo se o portugalskom državnom brodu koji je vršio privrednu plovidbu, pa su spasavatelji toga broda ustali tužbom in rem protiv njegovih vlasnika. Portugalska vlada se pozvala na suvereni imunitet, a prvostepeni sudac (Hill) i Apelacioni sud (suci Bankes, Warrington i Scrutton) smatrali su da su vezani precedentom "The Parlement Belge" i prihvatili sa žaljenjem prigovor suverenog imuniteta. Sudski odbor upozorava da je to bilo pogrešno jer je rješidba Apelacionog suda u "The Parlement Belge" izričito otklonila sudbenost samo prema "javnom vlasništvu neke države koje je namijenjeno javnoj upotrebi" ("the public property of any State which is destined for its public use"). Vrhovni sud SAD je u "The Pesaro" (1925) slijedio "The Parlement Belge", "The Porto Alexandre" i "The Jupiter" (1924) (ovaj posljednji judikat je slijedio "The Porto Alexandre"). Bruxelleska konvencija od 1926. o imunitetu državnih brodova je izričito za trgovačke državne brodove dopustila kako tužbe in rem tako i tužbe in personam, ali ta Konvencija nije ratificirana u Engleskoj. U slučaju "The Cristina" (1938) radilo se o tužbi vlasnika broda protiv španjolske republikanske vlade i to in rem, ali je prigovor suverenog imuniteta prihvaćen jer se španjolska vlada nalazila u posjedu broda i jer je brod bio rekviriran za javne (vojne) svrhe. Međutim, članovi vijeća Kuće Lordova u tom su slučaju izrekli svoja stajališta o doktrini suverenog imuniteta, pa je tako Lord Atkin stajao na stajalištu da je "The Porto Alexandre" ispravno riješen u Apelacionom sudu jer nema razlike između trgovačkih i netrgovačkih državnih brodova,

a s tim se slagao i Lord Wright (koji se pozivao i na "The Pesaro"). Naprotiv su Lord Maugham, Lord Thankerton i Lord Macmillan smatrali da se "The Parlement Belge" ne odnosi na državne trgovačke brodove i smatrali su da bi tu trebalo primijeniti načela Bruxelleske konvencije od 1926. Američka rješidba u "The Navemar" (1938) je i opet potvrdjivala stajalište u "The Pesaro", no kod toga treba uvažiti da je španjolska vlada u tom slučaju bila u posjedu broda.

Razvoj iza Drugog svjetskog rata je sve više išao u pravcu restriktivne teorije suverenog imuniteta. I američki Vrhovni sud je krenuo u tom pravcu pa je Republic of Mexico v. Hoffman (1945) odbio prigovor suverenog imuniteta, jer je brod doduše bio vlasništvo meksičke države, ali je bio dan u zakup privatniku koji je postavljao posadu, tako da nije bio u posjedu države. Sudac Frankfurter je kod toga isticao da je nezgodno da od slučajnosti posjeda zavisi prosudjivanje imuniteta, ali se suci nisu htjeli izraziti o "The Pesaro" (1925). State Department je 1952. (pismo glavnog pravnog savjetnika J.B. Tate) stao na stajalište restriktivne teorije suverenog imuniteta (tj. distinguiranja na djela "iure imperii" i "iure gestionis"), ali Sudski odbor ističe da se ne može reći da su američke rješidbe iza toga bile vrlo konzekventne, budući da su dopuštale State Departmentu da utječe na njihove odluke (radi obzira na vanjsku politiku zemlje). U "The Canadian Conqueror" (1962) je Vrhovni sud Kanade prihvatio prigovor suverenog imuniteta Republike Kube, a kod toga je stao na stajalište da ti brodovi nisu bili još upotrijebljeni i da kod državnih brodova postoji oboriva pretpostavka da se upotrebljavaju u javne svrhe. Isti kanadski Vrhovni sud je u Republic of Congo v. Venne (1971) stao na stajalište (većinsko) da konkretna transakcija nije bila trgovačka ali se nije izrazio o tome što bi bilo da je bila trgovačka, dok je manjinsko stajalište prihvaćalo da je konkretna operacija bila netrgovačka, ali je smatralo da je apsolutna teorija suverenog imuniteta ugasnula ("was spent") i prema tome zauzelo načelno stajalište restriktivne teorije.

Konačno Sudski odbor spominje evropsku Konvenciju o državnom imunitetu, potpisanu u Baselu 16.V 1972, koja se odnosi na niz pitanja, ali da se ne odnosi na iskorištavanje pomorskih brodova koji su vlasništvo ili koje iskorištava država ili na prijevoz putnika ili tereta na takvim brodovima ili pak na državne terete koji se prevoze morem. Izvještaj podnesen Parlamentu prilikom ratifi-

kacije te Konvencije u Ujedinjenom Kraljevstvu izričito kaže da su ta pitanja ispuštena iz Konvencije, jer između niza evropskih država vrijedi Bruxelleska konvencija od 1926. Iz toga Sudski odbor zaključuje da iako Konvencija od 1926. nije u Ujedinjenom Kraljevstvu ratificirana, britanska vlada ne sumnja u razboritost odredaba koje ta Konvencija sadrži.

Sudski odbor je jednoglasno smatrao da je "Porto Alexandre" pogrešno riješen, jer su suci pogrešno tumačili "The Parlement Belge". Ipak se ograničuju samo na primjenu restriktivne teorije na tužbe in rem, jer za one in personam postoje precedenti koji se neće tako lako staviti van snage. Kolikogod granice između restriktivne teorije i apsolutne teorije bile katkada nejasne, smatraju da treba tu teoriju prihvatiti jer sve više kako u literaturi tako i judikaturi dobiva na značenju. Uostalom kada domaća država može biti tužena pred sudovima za poslove u zemlji, zašto i strana država to ne bi mogla kada posluje u zemlji. Konkretno je "Philippine Admiral" bio stalno u trgovačkoj službi, pa je prema tome nepotrebno riješiti pitanje istaknuto u "The Canadian Conqueror" da li postoji ili ne presumpcija da je državni brod namijenjen javnoj službi. Stoga su stavili van snage "The Porto Alexandre (1920)", a smatraju da bi, u slučaju da su smatrali da se taj precedent engleskog Apelacionog suda ima primijeniti, bili morali uvažiti žalbu.

(LLR 1976,1, str.234)

E.P.

Evolucija judikature zemalja common law-a u pitanju imuniteta državnih trgovačkih brodova

Imunitet stranog suverena od domaće sudbenosti je redovito evoluirao analogno stavu zakonodavstva i judikature u pojedinim zemljama prema imunitetu domaćeg suverena. U srednjoevropskim državama je domaći suveren bio uvijek u pogledu imovinskopravnih odnosa podvrgnut sudbenosti vlastitih redovnih sudova, pa su stoga sudovi bili skloni da i prema stranom suverenu prihvaćaju sudbenost kada se radilo o poslovima privrednog značaja. Ova restriktivna teorija suverenog imuniteta nije uopće bila primjenjena u zemljama common law-a u kojima je i domaći suveren bio apsolutno imun od domaće sudbenosti (teorija apsolutnog suverenog imuniteta). U SAD preko Courts of Claims i

Public Vessels Acta (1925) za domaćeg suverena i u Ujedinjenom Kraljevstvu preko Crown Proceedings Acta (1974) došlo je do promjene u stavu prema domaćem suverenu, ali je zadržan znatno stroži stav u korist imuniteta stranog suverena sve do poznate izjave glavnog pravnog savjetnika State Departmenta u SAD J.B. Tatea i do umjerujućeg stava u pogledu stranih državnih trgovačkih brodova izraženih, ali samo u obiter dicta, u slučaju "Cristina" (1938) u Engleskoj.

Pitanje državnih trgovačkih brodova je postalo sve aktualnije tokom vremena, pa je tako pokušana unifikacija kako u Bruxelleskoj konvenciji od 1926. o imunitetu državnih brodova i u Ženevskim konvencijama o otvorenom moru s jedne i u onoj o teritorijalnom moru i vanjskom pojasu s druge strane. Kako unifikacijska rješenja nisu univerzalno prihvaćena ni u Ženevskim konvencijama (uslijed rezerva nekih socijalističkih zemalja) ostalo je judikaturi da u pojedinim zemljama zauzme određene stavove. Presuda Sudskog odbora Tajnog savjeta koju donosimo najavljuje odlučni zaokret u judikaturi zemalja common law-a. Ona naime odlučno stoji na stajalištu da državni trgovački brod koji je stalno u privrednoj službi, a ne u neprivrednoj službi ne uživa imunitet od sudbenosti obalne države, a napose ne od sudbenosti in rem. Kako ta sudbenost zapravo pokriva pojam "forum arresti" ona ostavlja nepokriveno pitanje sudbenosti in personam, ali koja kod brodova nije od takve važnosti kako bi bila kod ostalih privrednih djelatnosti na području strane države. Ona se poziva na votume sudaca Kuće Lordova u "Cristina" (1938) (većine njih koji su se izražavali da bi trebalo primjenjivati načela Bruxelleske konvencije od 1926), na američku rješidbu Vrhovnog suda u Republic of Mexico v. Hoffman (1945) i na "Canadian Conqueror" (1962) kanadskog Vrhovnog suda. Ona stavlja van snage engleski precedent Apelacionog suda "The Porto Alexandre" (1920) koji je priznao imunitet državnim trgovačkom brodu u privrednoj službi, a ne izražava se izričito o pitanju da li, kao prema "The Canadian Conqueror" vojuje oboriva predmnjeva da je državni brod u javnoj službi, jer in concreto nije bilo ni spora o tome da je bio isključivo u trgovačkoj službi, a otklonila je da smatra odlučnim da li je država imala ili nije imala pravo na posjed broda. Načela Bruxelleske konvencije od 1926. rješidba smatra primjenljivima, jer je Ujedinjeno Kraljevstvo prihvatilo evropsku Konvenciju o imunitetu države od strane sudbenosti od 1972. koja izričito

isključuje pitanje sudbenosti nad stranim državnim trgovačkim brodovima, a prema shvaćanju Sudskog odbora to znači da se nije htjelo dirati u načela spomenute Bruxelleske konvencije.

Postoji odredjeni sklad između američkih presuda u "The Navemar" (1938) i "Republic of Mexico v. Hoffman" (1945) s jedne strane i dicta u "Cristina" (1938) i "The Canadian Conqueror" (1962) pa se tako vraća na izreku Apelacionog suda u "The Parlement Belge" (1880), naime da je izuzet od domaće sudbenosti samo strani državni brod koji je u javnoj službi. Doista izgleda da je interpretacija koju tom precedentu daje Sudski odbor ispravna i da je zapravo površna interpretacija te presude dovela engleski Apelacioni sud na put protezanja teorije apsolutnog imuniteta na državne trgovačke brodove. Na ovaj način će vjerojatno sve države common law-a poći putem primjene teorije restriktivnog imuniteta u pogledu državnih trgovačkih brodova, teorije koju su sudovi velike većine evropskih država uvijek primjenjivali, a koja je prevladavala i u našoj zemlji na svim nekadanjim njenim pravnim područjima.

E.P.

APELACIONI SUD, Paris

Presuda od 17.XII 1975.

Kombakoun Cia Naviera c/a Sté
Action, Cie d'assurances La
Concorde et Sté maritime des
Comores

Prijevoz stvari morem - Potprijevozni ugovor - Odgovornost broдача i naručitelja prijevoza za štetu na robu - Osiguranje tereta - Obveznost klauzula ugovora o prijevozu prema trećem zakonitom imatelju teretnice - Prema trećem zakonitom imatelju teretnice odgovoran je broдар čiji je zapovjednik potpisao teretnicu - Za trećeg zakonitog imatelja teretnice nisu mjerodavne klauzule ugovora o prijevozu kad su one suprotne prisilnim propisima zakona i u ostalim slučajevima kad one imatelju teretnice nisu poznate i kad na njih nije pristao - Osiguratelj koji je osigurao robu iz ugovora o kupoprodaji, kad tuži broдача